

УДК 069:371.8

Коваленко Любов Григорівна
перший заступник генерального директора,
Заслужений журналіст України,
Національний музей-садиба М. Пирогова
(Вінниця, Україна)
muz.pirogov.vf@gmail.com

Lyubov H. Kovalenko
First Deputy Director,
Honored journalist of Ukraine,
The National Pirogov's Estate Museum
(Vinnytsia, Ukraine)

ОСВІТНЯ РОЛЬ МУЗЕЮ В ЗАГАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

EDUCATIONAL ROLE OF MUSEUMS IN THE HUMANITARIAN EDUCATION OF YOUTH AT THE PRESENT STAGE

Анотація

Просвітництво стає головною складовою частиною музейної діяльності, поновлює інтерес до досліджень процесів та результатів неформального навчання в музеях. Усе більше уваги привертає освітня роль музеїв, яка розширює обізнаність відвідувачів, поглиблює їхні знання, інколи навіть змінює погляди на життя. У повідомленні наводяться конкретні приклади співпраці музею з вищими та іншими навчальними закладами регіону.

Ключові слова: просвітництво, музейна комунікація, музейна педагогіка, Національний музей-садиба М. Пирогова.

Abstract

Enlightenment becomes a major component of museum activity, renews interest in research on the processes and results of non-formal learning in museums. Nowadays, the educational role of museums is becoming important, increasing the visitors' awareness, deepening their knowledge, and in some cases even changing the outlook on life itself. In the article the specific examples of museum cooperation with institutions of higher education and other educational institutions of the region are given.

Key words: enlightenment, museum communication, museum pedagogy, National Pirogov's Estate Museum

У Законі України “Про музеї та музейну справу” зазначено, що музеї як культурно-освітні та науково-дослідні заклади призначені не тільки для вивчення, збереження та використання пам'яток матеріальної і духовної культури, але й для залучення громадян до надбань національної і світової культурної спадщини.

Тому, одне з головних завдань музейної комунікації – створення передумов для активізації відвідувачів, зокрема для вдосконалення їхніх контактів із музейними предметами як джерелами знань, емоцій, естетичних відчуттів і створення ефекту занурення в культурне середовище.

Однією з форм музейної комунікації, спрямованої на залучення до діяльності музею наукової та освітянської аудиторії, є проведення наукових конференцій, музейних круглих столів, які поряд з популяризацією музейних колекцій сприяють їхньому глибокому дослідженню. Такою була науково-практична конференція у 2018 р. на тему “Десяте ребальзамування тіла видатного вченого М. Пирогова: відродження школи ребальзамування в Україні” (рис. 1), а також круглий стіл “Ребальзамування тіла М. Пирогова – це унікальний науковий експеримент”.

Головними показниками музейної діяльності вважалися так звані внутрішні характеристики – музейні предмети, експозиції, художнє оформлення приміщень і дотримання музейних стандартів (рис. 2).

Лише з часом почали враховувати “зовнішню” результативність і використовувати терміни “впливовість” і “продуктивність”. Впливовість – це здатність музею по-різному подати інформацію для різних цільових аудиторій. Продуктивність музею – це кількість проведених виставок, науково-практичних конференцій, кількість відвідувачів, прес-релізи, друкована реклама, кількість згадок у ЗМІ (рис. 3, 4, 5).

Освітня роль музею полягає в тому, що музейні експозиції та заходи мають розширити обізнаність відвідувача, поглибити його знання, або навіть змінити його погляди на життя.

Просвітництво є головною складовою частиною музейної діяльності. В останні роки відновився інтерес до вивчення процесів та результатів неформального навчання в музеях.

Дослідження показують, що відвідувачі музеїв прагнуть такого досвіду, де перетинаються пізнання, діяльність та відпочинок. Вони цілком здатні впродовж одного дня пережити трепет і захоплення, розслабитися і отримувати задоволення від естетичної насолоди та інтелектуального збагачення¹.

Більшість музеїв у своїй діяльності відштовхуються від власних колекцій. У них спільна мета – збирати і зберігати

1 Котляр Н., Котляр Ф., Котляр В. Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / Переклад з англ. Т. Олійник, Т. Пирогова, С. Рябчук, Р. Свято. – Київ: ВД “Стилос”, 2010. – С. 13.

колекцію та представляти ці людські і природні надбання широкій громадськості. Зі свого боку, громадськість очікує, що вони збережуть колекції для майбутніх поколінь. Збереження колекцій – головний аспект діяльності більшості музеїв – сьогодні широко співіснує із реалізацією освітніх програм, соціальною роботою, налагодженням комунікації із найрізноманітнішими громадами (рис. 5).

Якщо музеї стануть місцем розуміння як далекого минулого, так і нещодавньої історії, вони будуть затребуваними і відповідатимуть очікуванням відвідувачів. Музейна комунікація спрямована на те, щоб музей став партнером для науковців в їхніх дослідженнях, змістовним співрозмовником для молоді та цікавим місцем відпочинку для широкого загалу. Завдання музейної педагогіки випливають із вимог сьогодення, мудрого використання історичної та культурної спадщини нашого народу в системі виховної роботи.

Освіта і музейна справа, перебуваючи під впливом постійних швидкісних змін у суспільному житті, й самі зазнають певних перетворень і мають відповідати тим вимогам, які сучасне суспільство ставить перед системою навчання і виховання нового покоління. Освітню діяльність музею можна порівняти з дією спеціального механізму, що актуалізує цінності минулого в сучасній культурі.

Якщо говорити про роль Національного музею-садиби М. Пирогова в загально-гуманітарному вихованні молоді на сучасному етапі, то ми пишаємося тим, що постать М. Пирогова є яскравим прикладом для наслідування, особливо для тих, хто обрав собі лікарську, педагогічну або наукову діяльність, адже його спадщина у сфері практичної медицини, наукових досліджень, у вихованні, навчанні та громадській діяльності є багатогранною та надзвичайно цінною.

В одному з листів до дружини К. Березіної М. Пирогов писав: “Вдячність моя до обраної мною науки буде невичерпною до кінця мого життя. Я люблю мою науку, як може любити син ніжну матір”². Саме цими принципами керувався М. Пирогов, коли здійснював свою педагогічну діяльність на посадах Попечителя Київського та Одеського навчальних округів. Різнобічний геній М. Пирогова залишив свій вагомий слід і в педагогіці. М. Пирогов вперше в історії педагогіки поставив в центр виховання саму людину – як особистість, яка є самодостатньою цінністю. Він акцентував увагу на чотирьох чинниках, які обумовлюють успіх освіти. Це – особистість учня, особистість вчителя, індивідуальний підхід і властивості навчального предмета.

Саме приклад життя і діяльності М. Пирогова дає молоді можливість глибоко усвідомити обраний професійний шлях, серйозність та відповідальність, при цьому залишаючись передусім людиною. Адже М. Пирогов наголошував: “Істинний предмет будь-якого навчання розпочинається з приготування людини бути людиною”³. Кожен студент, який навчається у Вінницькому національному медичному університеті ім. М. Пирогова, мав би пишатися тим, що його навчальний заклад названо на честь славетного вченого, якого знає і шанує весь світ.

Створення скоординованої системи співпраці музеїв і навчальних закладів – це ефективне сприяння модернізації навчального процесу. Використання елементів музейної педагогіки дає змогу підвищити інтерес до навчання, урізноманітнити форми і методи навчально-виховної роботи, використовувати нестандартні види занять, а також сприяє формуванню нового способу мислення, що відповідає сучасним тенденціям особистісно орієнтованої освіти.

У науковій статті “Університетське питання” М. Пирогов звертає увагу на використання музеїв, як допоміжних засобів для наочного висвітлення, яке має викликати зацікавленість і бажання присвятити себе науковій діяльності⁴.

Використання музейних колекцій та експозиції, як бази для якісної вищої освіти, можуть стати важливим елементом організації навчального процесу з використанням автентичних джерел, забезпечивши отримання практичних фахових навичок.

Базу Національного музею-садиби М. Пирогова можуть ефективніше використовувати, передусім, студенти медичних закладів. Активно досліджуючи фондові зібрання, експозиції музею та спеціалізовану бібліотеку, студенти й аспіранти можуть готувати курсові, бакалаврські, магістерські і дисертаційні роботи.

Для майбутніх лікарів стало доброю традицією щорічно на початку навчального року під час посвяти першокурсників у студенти Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова запалювати символічний “факел знань” у некрополі М. Пирогова і урочисто присягати біля його пам’ятника на вірність і служіння науці та істині.

Налагоджено співпрацю Національного музею-садиби М. Пирогова з Вінницьким торговельно-економічним інститутом (ВТЕІ КНТЕУ), яка здійснюється в двох напрямках. Перший – це традиційно – організація екскурсій до музею, спрямованих на вивчення нових і цікавих фактів або розширення знань про визначні місця Вінниччини, що проводяться у межах організаційно-виховної роботи. Другий – відвідування музею-садиби студентами вишу, яке здійснюється під час вивчення дисципліни “Музеєзнавство та музейно-виставкова справа”. У жовтні цього року здобувачі вищої освіти ВТЕІ за спеціальністю “Туризм” разом із викладачами взяли участь у відкритті нової туристичної навігації, встановленої на території Національного музею-садиби М. Пирогова. Все це відкриває нові можливості для поширення неформальної освіти, а також, що найголовніше, набуття студентами практичних навичок для майбутньої професії.

Цього навчального року на базі Національного музею-садиби М. Пирогова за ініціативою педколективу Вінницької загальноосвітньої школи № 33 були проведені Пироговські педагогічні читання. Екскурсивод музею ознайомила присутніх з життєвим шляхом і діяльністю М. Пирогова, а педагоги зробили свої повідомлення щодо його педагогічної спадщини.

Нашому краю дісталася велика честь – М. Пирогов жив і працював тут в останні двадцять років свого життя. Він створив першу на Поділлі сільську лікарню, яку багато хто заслужено називав клінікою, збудував аптеку. Він віддавав усього

2 Пирогов Н. И. Письмо Е. Д. Березиной // Пирогов Н. И. Севастопольские письма и воспоминания. – Москва, 1950. – С. 468.

3 Пирогов Н. И. Посвящение всех моих трудов родителю // ВМЖ. – 1980. – № 11. – С. 69.

4 Пирогов Н. И. Университетский вопрос // Пирогов Н. И. Избранные педагогические сочинения. – Москва: Педагогика, 1985. – С. 327, 354.

себе, повертаючи здоров'я стражденним. І ми з почуттям глибокої вдячності і пошани вже понад 138 років зберігаємо його набальзамоване тіло, вклонитися якому приїжджають з усіх куточків світу. М. Пирогов належить всьому світові, але саме Україна має важливе завдання: зберігати його останки.

За період існування музею відвідало понад 8,5 млн екскурсантів зі 186 країн. Із плином часу сила геніальності і людяності М. Пирогова все більше приваблює нових відвідувачів музею-садиби. Бути щасливим щастям інших – ось справжнє щастя, ось життя земний ідеал⁵. Ці слова М. Пирогова могли б стати життєвим кредо для багатьох наших сучасників.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Котляр Н., Котляр Ф., Котляр В.* Музейний маркетинг і стратегія: формування місії, залучення публіки, збільшення доходів і ресурсів / Переклад з англ. Т. Олійник, Т. Пирогова, С. Рябчук, Р. Свято. – Київ: ВД “Стилос”, 2010. – 528 с.
2. *Пирогов Н. И.* Письмо Е. Д. Березиной // Пирогов Н. И. Севастопольские письма и воспоминания. – Москва, 1950. – С. 468.
3. *Пирогов Н. И.* Посвящение всех моих трудов родителю // ВМЖ. – 1980. – № 11. – С. 69.
4. *Пирогов Н. И.* Стихотворение “Сон” [3 октября 1842 г.] // Русская старина. – 1916. – № 3. – С. 443–446.
5. *Пирогов Н. И.* Университетский вопрос // Пирогов Н. И. Избранные педагогические сочинения. – Москва: Педагогика, 1985. – С. 320–384.

REFERENCES

1. *Kotliar N., Kotliar F., Kotliar V.* Muzeinyi marketynh i stratehiia: formuvannia misii, zaluchennia publiky, zbilshennia dokhodiv i resursiv / Pereklad z anhli. T. Oliinyk, T. Pyroghova, S. Riabchuk, R. Sviato. – K.: VD “Stylos”, 2010. – 528 s.
2. *Pirogov N. I.* Pismo E. D. Berezinoi // Pirogov N. I. Sevastopolskie pisma i vospominaniya. – Moskva, 1950. – S. 468.
3. *Pirogov N. I.* Posvyaschenie vseh moikh trudov roditelyu // VMZh. – 1980. – № 11. – S. 69.
4. *Pirogov N. I.* Stikhotvorenie “Son” [3 oktyabrya 1842 g.] // Russkaya starina. – 1916. – № 3. – S. 443–446.
5. *Pirogov N. I.* Universitetskiy vopros // Pirogov N. I. Izbrannye pedagogicheskie sochineniya. – Moskva: “Pedagogika”, 1985. – S. 320–384.

Перелік ілюстрацій:

Рис. 1. Науково-практична конференція, присвячена десятому ребальзамуванню тіла М. Пирогова. Національний музей-садиба М. Пирогова. 2018 р.

Рис. 2. Фрагменти експозиції Національного музею-садиби М. Пирогова. 2018 р.

Рис. 3. Під час екскурсії.

Рис. 4. Публікації про музей.

Рис. 5. Виставка “Военно-польова хірургія М. Пирогова”. 2015 р.

Рис. 6. Із музейної колекції.

Рис. 7. Пам’ятник М. Пирогову на території Вінницького національного медичного університету ім. М. Пирогова.

Рис. 8. “Факел знань”, запалений в усипальниці М. Пирогова. 2018 р.

Рис. 9. Студенти та викладачі ВТЕІ КНТЕУ під час відкриття нової туристичної навігації на території Національного музею-садиби М. Пирогова.

Рис. 10. Пироговські педагогічні читання в будинку М. Пирогова. 2019 р.

Рис. 11. Центральний вхід до музею.

5 *Пирогов Н. И.* Стихотворение “Сон” [3 октября 1842 г.] // Русская старина. – 1916. – № 3. – С. 443.

Рис. 1, 2-1

Рис. 2-2, 3

Рис. 4, 5

Рис. 6-1, 6-2

Рис. 7

Рис. 8-1, 8-2

Рис. 9-1, 9-2

Рис. 10-1, 10-2

Рис. 11